

CİLT 2

SAYI 1

YIL 2020

AKADEMİK TARİH VE ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

ATAD

JOURNAL OF ACADEMIC HISTORY AND STUDIES

VOLUME 2

ISSUE 1

YEAR 2020

Neslihan FULİN

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8955-3298>

VIDİN AYANI PAZVANTOĞLU OSMAN İSYANI (1795-1802)

Atıf yapmak için: Neslihan Fulin, “Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 1, (2020), s.159-177.

VIDİN AYAN PAZVANTOĞLU OSMAN REBELLİON (1795-1802)

To cite this article: Neslihan Fulin, “Vidin Ayan Pazvantoğlu Osman Rebellion (1795-1802)”, *Journal of Academic History And Studies*, Volume:2, Issue: 1, (2020), pp. 159-177.

Makale Geliş Tarihi: 11.06.2020 – Yayına Kabul Tarihi: 23.06.2020

ATAD

Çevrimiçi (online) erişim için <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataddergi>

ATAD

VİDİN AYANI PAZVANTOĞLU OSMAN İSYANI (1795-1802)

Özet: 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti siyasi, sosyal ve ekonomik alandaki bozulmalardan dolayı merkezîyetçi yapısını kaybetmiştir. Devletin içerisine girdiği bu bunalımlı süreç ülkenin birçok bölgesinde ayan denilen güçlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Devlete karşı asi davranan bu yerel güçler 17. yüzyılın sonlarından 19. yüzyıl başlarına kadar devleti olumsuz yönde etkilemiştir. Ayanların etkili olduğu yerlerden biri Rumeli olup bu bölgede birçok ayan bulunmaktadır. Pazvantoğlu Osman ise III. Selim döneminde Vidin şehrinde etkili olmuş bir ayandır. Çalışmada ilk olarak Vidin şehrinin tarihsel gelişimi hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Akabinde ayanlar ve ayanlık kurumu hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Son olarak da Pazvantoğlu Osman'ın hayatı ve faaliyetleri ele alınarak Pazvantoğlu Osman İsyanı'nın ortaya çıkma nedenleriyle ilgili bilgi verilmiştir. Bu çalışma, Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman'ın Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmesi sonucunda ortaya çıkan olayları aydınlatmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Ayan, Pazvantoğlu Osman, Vidin, İsyan

VİDİN AYAN PAZVANTOĞLU OSMAN REBELLİON (1795-1802)

Abstract: Since 17th century, Ottoman Empire last its own centralist structure as a result of political, social and economic distortions. This crisis process, which the state has entered, caused the emergence of the so-called ayan forces in many parts of country. The end of the 17th to the early 19th century these local forces acting rebellious against the state had a negative on the state. One of the regions where the Ayan's are effective is the Rumelia and there are many Ayan in this region. If Pazvantoğlu Osman it emerged in the III. Selim period and was influential in Vidin City. In the study, firstly a brief information about the historical development of Vidin City, which Pazvantoğlu ruled and played an important role in the Ottoman period, was given. Subsequently, a general evaluation was made about the candidates and the institution of the ayan. Finally, Pazvantoğlu Osman's life and activities were discussed and information was given about the reasons for the emergence of Pazvantoğlu Osman Rebellion. This study aims to illuminate the events that emerged result of Revolution of Vidin Pazvantoğlu Osman's rebellion against the Ottoman State.

Keywords: Ottoman Empire, Ayan, Pazvantoğlu Osman, Vidin, Rebellion

* Dr., Gaziantep Üniversitesi, Tarih ABD, neslihanfulin@hotmail.com, ORCID
<https://orcid.org/0000-0002-8955-3298>

GİRİŞ

Bulgaristan'ın kuzeybatı köşesinin en ucunda Tuna Nehrinin sağ kıyısı üzerinde küçük bir sanayi ve liman şehri olan Vidin, M.Ö. 3. yüzyılda kurulmuştur. Bulgarlar tarafından Bodino veya Bidino olarak adlandırılan Vidin büyük ve güçlü şehir olarak tanımlanmaktadır¹. Ayrıca Vidin ismi "Vida'ya ait" anlamına da gelmektedir. Efsaneye göre Niş ve Vida adlı iki kardeş Tuna ve Morava nehirleri arasında bulunan topraklara sahip olup bir süre sonra bu toprakları kendi aralarında paylaşmışlardır. Buna göre Niş (erkek kardeş) Nişava ve Morava civarındaki topraklar üzerinde söz sahibi olarak Niş kentini inşa etmiştir. Vida (kız kardeş) ise Tuna çevresindeki bölgeyi almış ve Tuna üzerinde Vidin'i kurmuştur. Böylelikle halk diline göre Vidin, "Vida'ya ait şehir" anlamına gelmiştir².

1. VIDİN ŞEHRİNİN KISA BİR TARİHÇESİ

Sınır şehri olması nedeniyle birçok akına maruz kalan Vidin, 12. yüzyılda bir kale şehri olarak inşa edilmiştir. Osmanlıdan önce şehir bazen Bulgarlar veya Sırplar bazen de Bizans ya da Macarların hâkimiyeti altına girmiştir. Hatta bölge Hun, Avar, Slav ve Kuman gibi çeşitli kavimlerinde saldırılarına maruz kalmış ve bu kavimler bölgeye yerleşmişlerdir³. 1277 yılında Kuman asıllı Şişman, Vidin merkez olmak üzere Vidin Prensiği kurarak yönetimi ele almıştır. Vidin, Osmanlı hâkimiyetine kadar Şişman'ın soyu tarafından yönetilmiştir. 1323 yılında Tırnova ve Vidin Prensiğinin toprakları birleştirilince Şişman'ın torunu III. Mihail, Bulgar kralı olmuştur⁴. 1360 yılında ise III. Mihail Şişman'ın yeğeni Bulgar Kralı İvan Aleksandır, Vidin ve çevresini oğlu İvan Sratsimir'e vermiştir. 1371'de Aleksandır ölünce İvan Sratsimir, Vidin'de bağımsızlığını ilan etmiş ve daha sonra Vidin Bulgar Çarlığını kurmuştur. 1277'de kurulan Vidin Bulgar Prensiğinin devamı olan bu çarlık 1396 yılında yıkılmıştır. Böylece ilk zamanlarda liman ve kale şehri olan Vidin 13. yüzyılın ikinci yarısında prenslik daha sonra krallık haline gelmiş ve 1396 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir⁵.

¹ Machiel Kiel, "Vidin", *DİA*, 43, Ankara, (2013): 105.

² Ayşe Kayapınar, "Ortaçağ ve Osmanlı Döneminde Vidin", *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 1/1, (2015): 69.

³ Hava Selçuk, "Vidin'de Toplumsal Hayat: 13. Numaralı Şeri'yye Siciline Göre (1698-1699)". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/4, (2012) : 28.

⁴ Kayapınar, "Ortaçağ ve Osmanlı Döneminde Vidin", 67.

⁵ Selçuk, "Vidin'de Toplumsal Hayat", 28-29.

1396 Niğbolu Savaşı sırasında Vidin prenslerinin Haçlılarla işbirliği yapması üzerine Osmanlı Devleti, bu toprakları kendi topraklarına katmış ve böylelikle sancak konumuna gelmiştir⁶. 1408 yılında Fetret dönemini fırsat bilen İvan Şişman ile İvan Stratsimir'in oğulları Frujin ve Konstantin Vidin Sancağına bağlı Temska Kalesi'nde isyan çıkarmışlardır⁷. İsyân, Emir Süleyman tarafından bastırılrsa da daha sonraki dönemlerde Vidin, Haçlı birlikleri tarafından saldırıya uğramış ve yakılıp yıkılmıştır⁸. 1521 yılında Belgrad'ın, 1540 yılında Budin'in ve 1550 yıllarında Tımuşvar'ın alınması üzerine Vidin öncü savunma hattı olma özelliğini kaybetmiştir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti kuzeyden gelebilecek bir saldırıya karşı Tuna'nın üzerinde bulunan Silistre, Niğbolu ve Vidin'den oluşan bir kale hattını korumaya çalışmıştır. Ancak 1683-1699 yılları arasında birçok saldırıya maruz kalan Vidin bu yıllarda Harsburglar'ın saldırısına uğramış ve onların eline geçmiştir. Harsburglar'ın buradaki hâkimiyeti fazla uzun sürmemiş ve Harsburgların bu bölgeden çıkarılmasıyla Vidin, Macarlara ve Eflaklara karşı sınır bölgesi haline gelmiştir. 1715-1718 yıllarında Belgrad ve Kuzey Sırbistan'daki bazı bölgelerin Harsburg İmparatorluğunun eline geçmesiyle Vidin'in önemi artmıştır. 1737-1739 yılları arasında Vidin yeniden Harsburgların eline geçmiştir. Bir süre sonra tekrar Osmanlıların eline geçtiyse de 1795'te bölge Pazvantoğlu İsyanı'na maruz kalmıştır⁹.

2. OSMANLIDA AYANLAR VE AYANLIK KURUMU

Ayan kelimesinin birçok anlamı olup Şemsettin Sami'nin *Kâmûs-ı Türki*'sinde "âyn" kavramının Arapça göz (ayn) kelimesinin çoğulu olduğu ifade edilmekte ve "bir memleketin ileri gelenleri", "eşraf", "muteberan" anlamına gelmektedir. İkinci anlamı "parlamentonun kararlarını tadil için azası, her devletin nizamına göre devlet tarafından atanmış ve ülkenin ileri gelenlerinden seçilmiş bir meclisi terkip edenlerin her biri ve toplamı"dır. Üçüncü olarak ise "vaktiyle kaymakamlık görevini yerine getiren idare memuru olarak" tanımlanmıştır. Mehmet Zeki Pakalın'a göre ayan kelimesi "halk mümesilliği", "azası devlet tarafından seçilen meclis azası" ve "alelade

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi 1*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989), 282.

⁷ Kayapınar, "Ortaçağ ve Osmanlı Döneminde Vidin", 83.

⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi 1*, 433.

⁹ Kayapınar, "Ortaçağ ve Osmanlı Döneminde Vidin", 68-69.

Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)

zenginler" olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Pakalın, kelimenin halkın gözünde soylu kabul edilenler için de kullanıldığını belirtmiştir¹⁰.

Ayanlar, 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren iktisadi ve sosyal yapının gelişimine bağlı olarak nüfuzlarını iyice artırmış, iltizama katılarak ve çiftçiye borç vererek mali ve sosyal yönden söz sahibi olmuşlardır¹¹. Bu sınıfı oluşturanlar, azledilmiş veya emekli olmuş beylerbeyleri, kapıkulları, kadılar, kethüda yerleri, sipahi, sancak beyleri, mültezimler, mukataa eminleri, müderrisler, müftüler, yeniçeri serdarları ve bunların çocuklarıdır¹². Ayanlar, bir taraftan devletin emir ve isteklerini halka ulaştırırken diğer taraftan da halkın arzularını veya şikâyetlerini devlet görevlilerine bildirirlerdi. Bir nevi devlet ve halk arasında aracılık yapmaktaydılar. Aynı zamanda ayanlar, bölgedeki devlet görevlilerinin işlerine de yardımcı olmaktadır. Savaş zamanlarında bölge halkından istenilen mal ve hizmetlerin miktarı ve dağılımı hususunda ayanlar önemli rol oynamaktaydı. Bunun dışında devlet, hazinenin geçtiği yollarda önlem alınması, İstanbul'un zahire ve asker ihtiyacının karşılanması gibi birçok konuda şehrin ileri gelenlerinden bilgi alırdı¹³.

Taşradaki yöneticilerin güçlerini kaybetmesi ve 17. yüzyılın sonlarında yaşanan ekonomik sıkıntılar iltizam sisteminin ortaya çıkmasında etkili olmuş ve vergilerin toplanılması, mukataaların işletilmesi hususunda iltizam sistemi uygulanmıştır. Uygulanan bu sistem ile mültezim adı verilen iltizam sahibi kişiler devletten bir bölgenin vergi toplama hakkını belirli bir zamana kadar satın almıştır. Böylelikle mültezimler çıkarları uğruna yeni kazançlar elde etmek için halktan fazla vergi almaya başlayınca¹⁴ sosyal ve ekonomik sıkıntılar ortaya çıkınca devlet malikâne sistemini uygulamaya başlamıştır¹⁵.

¹⁰ H. Aliyar Demirci, *İkinci Meşrutiyet'te Âyan Meclisi (1908-1912)*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006), 2.

¹¹ Özcan Mert, "Keşan Âyanlığına ve Kocabaşılığına Giriş", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 42, İstanbul, (2005): 159.

¹² Yücel Özkaya, "Merkezi Devlet Yapısının Zayıflaması Sonuçları: Ayanlık Sistemi ve Büyük Hanedanlıklar", *Osmanlı 6*, Ed. Güler Eren, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999), 165.

¹³ Nagehan Üstündağ Özdemir, "Ayanlık Kurumunun Gelişimi ve Anadolu ile Balkan Coğrafyasındaki Farklılıkları Üzerine Bir Değerlendirme", *Current Research in Social Sciences*, 4/1, (2018): 30-31.

¹⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi 4*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988), 436.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Genç, (2003). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, (İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2003), 99-153.; "Son zamanlarda ayanlar üzerinde yapılan araştırmalarda ayanların servet ve kudret kaynağının çiftlikten daha çok mukataa ve malikânede bulunduğu görüşü ortaya konmuştur". Yuzo Nagata, *Tarihte Âyanlar (Kara Osmanoğulları Üzerinde Bir İnceleme)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997), 5.

Bu sistemle birçok mukataaya sahip olan sancakbeyi ve beylerbeyi mukataaların işletilmesi hususunda zorlanınca ellerindeki mukataaları yerli ayanlara bırakmıştır. Bunun üzerine daha da güçlenen ayanlar taşrada ve Anadolu'da ekonomik açıdan söz sahibi olmuştur. Netice itibariyle Osmanlı Devleti'nde bölgelerinde belirli bir güce sahip olmuş birçok ayan ailesi ve önemli ayanlar ortaya çıkmıştır¹⁶.

Osmanlı Devleti'nde öne çıkan başlıca ayan aileleri şunlardır: Yozgat ve çevresinde Çapanoğulları, Manisa ve çevresinde Kara Osmanoğulları, Isparta dolaylarında Yılanlıoğulları, Samsun ve çevresinde Canıklizadeler, Rize civarlarında Tuzcuoğulları, İzmir'de Kâtipoğulları, Kayseri'de Zennecizadeler, Antalya'da Tekelioğulları, Çukurova'da Menemencioğulları ile Kozanoğulları, Sivas'ta Zaralızâdeler, Ankara'da Müdderiszâdeler, Muslu Paşazâdeler ve Nakkaşzâdeler, Kuzey Irak'ta Babanzâdeler, Suriye'de Azimzâdeler, Edirne'de Dağdevirenoğlu, Rusçuk'ta Tirsiniklioğlu İsmail ile Alemdar Mustafa Paşa, Arnavutluk ve Epir'de Tepedelenli Ali Paşa ve oğulları, Vidin'de Pazvantoğlu Osman Paşa¹⁷.

18. yüzyılın ikinci yarısına gelince ülkenin birçok yerinde ayanlık iddiasında olanlar ortaya çıkmıştır. Devlet ile halk arasındaki işlerin yürütülmesinde önemli rol oynayan ayanlar zamanla bu amaçlarından uzak bir davranışta bulunmaya başlamışlardır. Valilerin buyruldu, kadınların mürasele¹⁸ vermesi ve devletin bunu onaylaması ile ayan olan şahıslar, bu göreve sahip olmak için bu kişilere ödedikleri parayı halktan almaya başlamışlardır. Bunun üzerine halk bunların eziyetlerinden, vezirler ve kadılar ile bir olup tevzi defterlerine çok fazla para yüklemelerinden şikâyetçi olmuştur. Buna rağmen devlet ayanlardan bir türlü vazgeçememiştir. Özellikle 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı zamanında ayanlara ve yerli hanedanlara duyulan ihtiyaç artmış; bu durum ayanlara ve yerli hanedanlara büyük itibar kazandırmıştır¹⁹.

Zaman içerisinde merkezi otoritenin giderek zayıflaması, ayanların giderek güç kazanmasıyla birlikte yukarıda bahsedilen ayanlardan bazıları devlete karşı gelerek isyan etmeye başlamışlardır. Durum böyle olunca sadrazam Muhsinzâde Mehmet Paşa ayanlık sistemini kontrol altına almaya çalışmıştır.

¹⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* 4, 436.

¹⁷ Özcan Mert, "Osmanlı Devleti Tarihinde Âyânlık Dönemi", *Osmanlı* 6, Ed. Güler Eren, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999), 176.

¹⁸ Haberleşme, mektuplaşma, resmi kadı mektubu. Bk. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Ankara: Aydın Kitabevi, 2013), 856.

¹⁹ Özkaya, "Merkezi Devlet Yapısının Zayıflaması Sonuçları", 170.

Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)

Buna göre ayanlık için artık buyruldu verilmeyecek resmîyet kazanan ayan adayını sadarete kadı ilamı ile duyurulacak ve bu kişinin durumu sadrazam tarafından soruşturulacak, daha sonra valiye o kişinin reis-i âyânlığı mektup ile bildirilecekti. 1765 yılında bu şekilde ayanlar üzerinde denetim sağlansa da bu durum çok uzun sürmemiştir. Çünkü bir süre sonra ortaya çıkan 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sisteme bir değişiklik getirmiştir. 1769 yılında ayanlar halk tarafından seçilmeye başlanmış ancak iddia ve kavgalarının devam etmesi ve reis-i âyân olmak için vali ve mütesellimlerden rüşvetle buyruldu alınması üzerine 1779'da yeniden 1765 yılı uygulamasına dönülmüştür. Ülkede birçok karışıklığa sebep olduğu gerekçesiyle ayanlık sistemi 1786 yılında merkezi hükümet tarafından kaldırıldı yerine "şehir kethüdalığı" olarak adlandırılan yeni bir sistem getirilmiştir. Fakat bu sistemde fazla uzun sürmemiş ve 1790 yılında ilan edilen bir ferman ile ayanların halk tarafından seçilerek görevlendirilmeleri, görevlendirme işine valilerin müdahale etmemesi ve seçilen ayandan hüccet karşılığı kadı veya naibin ücret almaması kararlaştırılmıştır²⁰.

III. Selim döneminde iyice nüfuzu artan ayanlar artık başına buyruk hareket etmekte ve merkezi yönetimi dinlememekteydiler. Bu da devleti zor duruma düşürmekteydi. Bunun üzerine II. Mahmut'un padişah olmasında önemli rol oynayan Alemdar Mustafa Paşa, padişahın tahta çıkarılmasından kısa bir süre sonra ülkenin meselelerini konuşmak üzere önde gelen ayanlar arasında büyük bir toplantı yaptı²¹. Tarihte Sened-i İttifak olarak bilinen bu görüşmede bazı kararlar alındı. Bu kararlar şunlardı:

"Ayanlar padişaha sadakatlerini ilan edecek."

"Asker toplamaya yardımcı olacaklar, yeni ordu görüşmelerde sözü edilen sistemde örgütlenecekti."

"Vergiler ağır olmayacak, düzenli toplanacak, devlete ait vergilere kimse dokunmayacaktı."

"Ayrıca vergi ile ilgili konular vekiller ile memalik hanedanları yani büyük ayanlar arasında görüşülüp karara bağlanacak ve artık ona göre davranılacaktı."

"Sadrazamın kanun ve Senede uygun emirlerine itaat edilecek, uygun olmayanlarına hep birlikte karşı durulacaktı".

"Suçu açıkça belli olmadıkça ayan, vükela, ulema ve saray mensuplarına kötülük yapılmayacak, ceza verilmeyecekti".

²⁰ Mert, "Osmanlı Devleti Tarihinde Âyânlık Dönemi", 175.

²¹ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Modernleşmesi Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus*, Çev. Akile Zorlu Durukan-Kaan Durukan, (Ankara: İmge Kitabevi, 2002), 85.

“İstanbul’da isyan çıktığında ayanlar sormaya gerek kalmadan gelip isyanı bastıracaktı”.

“Yeni atanan sadrazam ve şeyhülislam en kısa zamanda Senedi imza ile yükümlü olacaktı”²².

Ancak Alemdar Mustafa Paşa’nın öldürölmesi üzerine Sened-i İttifak önemini yitirmiş ve yürürlükten kaldırılmıştır. 1806-1812 Osmanlı Rus Savaşı’ndan sonra güçlü ordusuyla taşradaki ayanlara karşı hareket eden II. Mahmut ayanların çoğunu ortadan kaldırmış ve böylelikle devleti uzunca bir süre uğraştıran ayanlar taşra eyaletinde etkisiz hale gelmişti²³.

3. VIDİN AYANI PAZVANTOĞLU OSMAN İSYANI

Halk arasında Pazvantoğlu Osman Paşa olarak anılan Pazvantoğlu’nun asıl adı Osmandır. 1758 yılında doğan Pazvantoğlu Osman 1807 yılında vefat etmiştir²⁴. Arşiv kaynaklarında genellikle “Pasban²⁵” olarak geçen bu kelime Farsça olup “gece bekçisi” anlamına gelmektedir²⁶. Öte yandan, Vidin tarihinde önemli bir konuma sahip olan ve Arnavut kökenli bir ailenin soyadıdır. Pazvantoğlu ailesi, Vidin bölgesinde köklü bir geçmişe sahip mühim ailelerden biridir. Bazı tarihi kaynaklara bakıldığında bu ailenin isimleri eşkıyalık, dağlı eşkıyalığı ve ayanlıkla birlikte anılmaktadır²⁷.

Bosna’dan gelmiş bir aileye sahip olan Pazvantoğlu Osman’ın çocukluğu ve gençliği hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Bosna’nın Tuzla kazasında oturan ve itibar sahibi olan dedesi Pasvan Ağa’nın eşkıyalık yaptığı ve düşmanları tarafından Priştine’de öldürüldüğu bilinmektedir. Babası Ömer Ağa ise 1736-1739 Avusturya Savaşı’nda gösterdiği başarısından dolayı kendisine Vidin çevresinde yer alan Bursa ve Kirsa adlı iki köy tımar olarak verilmiştir. Gittikçe toprak sahibi olan Ömer Ağa zengin ayanlar arasına katılırken, kendi başına buyruk hareket ettiğinden Vidin valileriyle özellikle Melek Mehmet Paşa ile anlaşmazlık içerisine girmiş ve sonunda Rusya ve

²² Sina Akşin, *Osmanlı Devleti 1600-1908 (Türkiye Tarihi) 3*, (İstanbul: Cem Yayınevi, 2000), 90-91.

²³ Halil İnalıcık, *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, (İstanbul: Eren Yayıncılık, 1996), 343-359.

²⁴ Hicran Karataş, “Bir Sözlü Tarih Metni Olarak Pazvantoğlu Türküsü”, *Milli Folklor*, 92, (2011): 134.

²⁵ B.O.A., AE.SMST.IV., Dosya No: 28, Gömlek No: 1911., B.O.A., AE.SSLM.III., Dosya No: 344, Gömlek No: 19809.

²⁶ Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 1000.

²⁷ Karataş, “Bir Sözlü Tarih Metni Olarak Pazvantoğlu Türküsü”, 134.

Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)

Avusturya'ya karşı sefere çıkan Sadrazam Koca Yusuf Paşa tarafından idam edilmiştir²⁸.

Babasının yakalandığı sırada Vidin'den kaçan Pazvantoğlu Osman Arnavutluk taraflarına geçmiş ve can güvenliği için bir müddet burada saklanmıştır. Babasının ölümünde devleti suçlayan Pazvantoğlu Osman, devlete karşı kin ve nefret duymaya başlamıştı. Arnavutluk'ta gözetim altında tutulan Pazvantoğlu'nun bir süre burada eşkıyalık faaliyetlerinde bulunduğu ve İpek Sancağı Paşalarının emrinde çalıştığı bilinmektedir²⁹. Bir müddet sonra gizlendiği yerden dönen Osman 1789'da bir kısım gönüllü akıncıların başında Avusturya'ya yapılan savaşlara katılmış ve bu savaşta gösterdiği başarıdan dolayı affedilmiştir. Hatta harpten sonra kendisine Vidin'deki babasının toprağı geri verilmiştir³⁰. Bunun üzerine tekrar Vidin'e gelen Pazvantoğlu Osman eski şöhret ve itibarından dolayı çok kısa bir zaman içerisinde kendisine taraftar bularak Vidin yamak³¹larının başına geçmiştir³². Bununla yetinmeyen Pazvantoğlu Osman barış dolayısıyla açıkta kalan, kanun dışı her türlü eylem yapan ve Kırçalı olarak anılan asi bir zümreden oluşan kalabalık bir kuvvet oluşturmuştur. Vidin Paşasıyla mücadele etmeye, Rumeli ve Bulgaristan'a yayılan eşkıya çetelerini devlete karşı kıskırtmaya başlamıştır. Bunların yardımıyla babasına ait olan bütün mülkü ele geçirerek tekrar büyük bir servet sahibi olmuştur. Ağır vergiler yüzünden ezilen ve baskıya uğrayan halkı etrafında toplayan Pazvantoğlu Osman kısa zamanda halkın koruyucusu rolünü üstlenmiştir. Halk onu asi biri olarak değil, ıslahat adıyla padişahı kötü uygulamalara sürükleyen çevresindeki devlet adamlarının acımasız ve kötü idaresine karşı çıkan padişahın sadık kölesi olarak görmeye başlamıştır. Hatta dönemin geçerli sloganlarından olan "adalet" ve "eşitlik" gibi kavramları sürekli söyler hale gelmiştir. Rumeli'nin hâkimi olma hayaline kapılan Pazvantoğlu Osman, Eflak ve Boğdanı idaresi altına almıştır. Bazı kaynaklarda Pazvantoğlu'nun, Kırım Hanı Mehmet Giray'ı padişahlığa getirerek onun sadrazamlığını yapmak ve Osmanlı tahtına oturmak gibi bir heves içerisine girdiğı belirtilmektedir³³.

²⁸ Kemal Beydilli, "Pazvantoğlu Osman", *DİA*, 34, Ankara, (2007): 209.

²⁹ Ahmet Cevat Eren, "Pazvantoğlu Osman", *İslam Ansiklopedisi*, 9, MEB. Yay., İstanbul, (1964): 532.

³⁰ Karataş, "Bir Sözlü Tarih Metni Olarak Pazvantoğlu Türküsü", 134.

³¹ Osmanlı Devleti'nde yardımcı askeri güçlere verilen ad., Ayrıntılı bilgi için Bk. Feridun Emecen, "Yamak", *DİA*, 43, Ankara, (2013): 310.

³² Eren, "Pazvantoğlu Osman", 533.

³³ Beydilli, "Pazvantoğlu Osman", 209.

Pazvantoğlu henüz devlete karşı doğrudan doğruya bir isyan hareketine girişmemişti. Bu arada Belgrat'taki yamaklar silahlanıp ayaklanınca yamaklara destek veren Pazvantoğlu Osman, Belgrat üzerine yürüyerek Belgrat Muhafızı Mustafa Paşa'nın önünü kesmiştir. Belgrat'ta yaşanan bu durum III. Selime bildirildiğinden Rumeli Valisi Seyyit Mustafa Paşa başta olmak üzere birçok savaş eri Belgrat'a sevk edilmiştir. Ancak gönderilen bu askerler Belgrat'a varmadan Belgrat Muhafızı Mustafa Paşa, yamakların bir kısmını bozguna uğratarırken bir kısmı ise Vidin'e kaçmıřtır³⁴.

Böylelikle Pazvantoğlu Osman 1795 yılında ilk isyanını başlatmış oldu. Vidin'e kağan eşkiyalar burada da rahat durmuyor birtakım saldırılarda bulunuyordu. 1795 yılının başında ortaya çıkan bu kargaşayı önlemek için Vidin Muhafızlığına atanan Gürcü Osman Paşa'nın, Niğbolu'ya gelerek bir ordu kurması ve Vidin'e hareket etmesi için ferman çıkartılmıştı. Ancak Hacı Mustafa Paşa ile Gürcü Osman Paşa, Pazvantoğlu Osman'a yönelik hücumlarında başarı gösterememiştir. 24 Eylül 1795'te kış ayının yaklaşmasından dolayı Vidin kuşatması kaldırılmıştır. Pazvantoğlu Osman hileli bir siyaset izleyerek devletten affedilmeyi istemiş bir daha Belgrat yamaklarına yardım etmemek ve Eflak'ın işişlerine karışmamak üzere 1796 yılında devlet tarafından affedilmiřtir³⁵.

Bu isyandan sonra Pazvantoğlu affedilmesine rağmen yine de rahat durmamış ve Vidin'de tekrar karışıklıklar çıkarmaya başlamıştır. Bu sırada Edirne'de ortaya çıkan yangın ve Lazkiye'de meydana gelen deprem sonucu devlet olumsuz yönden etkilenmiş, isyanı bastırma konusunda zorlanmıřtı³⁶. Bunu fırsat bilen Pazvantoğlu Osman, yamaklarıyla birlikte binaları, camileri, dükkânları yakıp yıkarak birçok kişiyi öldürmüřlerdir³⁷. Bu bağlamda kendisine karşı büyük bir askeri güç oluşturarak ayrıntılı önlemler alınmaya başlanmış, Edirne'den güçlü bir ordu hazır hale getirilmiştir. Anadolu Beylerbeyi Seyyit Ali Paşa ile Eflak ve Kalafat, Rumeli Beylerbeyi Mustafa

³⁴ Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyamları*, (Ankara: Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., 1983), 34.

³⁵ Karataş, "Bir Sözlü Tarih Metni Olarak Pazvantoğlu Türküsü", 135. Ayrıca Bk. Pazvantoğlu Osman'ın padişah tarafından affedilmesini istediği belgenin Türkçesi. Ahmet Hezarfen, *Rumeli Anadolu Áyan ve Eşkiyası 2 Osmanlı Arşiv Belgeleri*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2004), 372.

³⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet 3*, Çev. Dünder Günay, (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1974), 1593.

³⁷ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet 6*, Çev. Dünder Günay, (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1974), 394.

Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)

Paşa Bosna üzerinden, esas kuvvetler ise Kaptanıderya Küçük Hüseyin Paşa kumandasında sevk edilmiştir³⁸.

Serasker unvanıyla bu isyanı bastırmakla görevli olan Küçük Hüseyin Paşa topçu, lağımçı, humbaracı, arabacı birlikler ve ayan kuvvetleriyle birlik olmuştur³⁹. Bütün uyarılara rağmen asi hareketler sergileyen Pavzantoğlu Osman kendisinin güçlü olduğunu, halkın kendinden memnun olduğunu, devlete karşı düşmanca hareket etmediğini ileri sürerek vezirlik makamını elde etmek istemiştir⁴⁰. Ancak devlet Pazvantoğlu Osman'a pek güvenmediğinden bu isteğine pek sıcak bakmamıştır. Bunun üzerine bölgedeki etkinliğini daha da artıran Pazvantoğlu Osman, Rumeli'den Karadeniz'e kadar olan bölgeleri ele geçirmiştir. Varna, Ruscuk ve Belgrat civarlarına adamlarını göndererek Tuna sahilinden Şumnu⁴¹'ya kadar olan yerlere hâkim olmuştur⁴². Bununla kalmayan Pazvantoğlu Osman, Rumeli'de ün kazanan Korco ile Kondo adlı kişileri belirli yerler göndererek kargaşanın daha da artmasına neden olmuştur⁴³. Bir taraftan bunlar yaşanırken bir taraftan da Pazvantoğlu'nun yandaşları olan Koca Mehmet, Gavur İmam, Pazarcık Ayanı Sırıklıoğlu ve bazı eşkıyalar Varna Kalesini kuşatarak iç kaleye girmiştir. Bunun üzerine Varna kadısı Ladiklioğlu Ali Efendi adamları ile birlikte şehir savunmuş, bu savunma sonucunda eşkıyalardan bazıları yaralanırken bazıları da ölmüştür. Varna'nın bu şekilde kurtarılması İstanbul'da olumlu karşılanmış ve Ladiklioğlu Ali Efendi padişah tarafından mükâfatlandırılmıştır⁴⁴.

³⁸ Beydilli, "Pazvantoğlu Osman", 209. Devlet, Pazvantoğlu Osman ve adamlarını ortadan kaldırmak, bölgede emniyet ve asayiş gerçekleştirmek, reayanın huzurunu sağlamak için memuriyet sahasındaki kişileri görevlendirerek bu eşkıyalara bazı bölgelerden yiyecek ve mühimmat naklini engellemiştir. B.O.A., AE.SSLM.III., Dosya No: 360, Gömlek No: 20638.

³⁹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet* 6, 245-246.

⁴⁰ Eren, "Pazvantoğlu Osman", 532-535.

⁴¹ Bulgaristan'ın en eski şehridir. Bulunduğu konumu şehri kolay savunur hale getirmiştir. 1388-1389 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine giren şehir, Çandarlı Ali Paşa tarafından herhangi bir mücadele olmadan ele geçirilmiştir. Bk. Machiel Kiel, "Şumnu" *DİA*, 39, Ankara, (2010): 227.

⁴² Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet* 4, Çev. Dündar Günay, (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1974), 400-401.

⁴³ Eren, "Pazvantoğlu Osman", 535.

⁴⁴ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet* 6, 400-403.

Bu kez Eflak taraflarına gelen Pazvantoğlu ve adamları korkuya neden olmuş; bunun sonucunda devlet, Eflak Voyvodası⁴⁵ Aleksandre yaşlı olduğu için Eflak'ı koruyamayacağını düşünerek Eflak voyvodalığına Hançerlizade Konstatin Bey'i getirmiřtir⁴⁶. Daha sonra Pazvantoğlu Osman'ın adamlarından Macar Ali, Tırnova ve Zıştoy'u aldıktan sonra on dörd bin kişilik bir orduyla Ruscuğu ele geçirmek için hareket etmişe de yirmi dörd saat süren savaştan sonra Rusçuk Ayanı Tirsiniklizade İsmail bunları bertaraf etmiřtir⁴⁷. Devlet, Pazvantoğlu Osman İsyani'nı bastırmakla görevlendirdiği Küçük Hüseyin Paşa ve valilere hem para hem de erzak desteği sağlayarak bu konuya büyük bir önem vermiştir. Devlet bunun dışında Rumeli ayanlarından asker desteği de sağlamıştır. Buna göre Rumeli'de Pazvantoğlu'nu ortadan kaldırmakla görevli olan ayanların isimleri ve toplayacakları askerlerin sayısı řu řekildedir⁴⁸:

Siroz Ayanı Kapıcı Hasan Paşa: 500 nefer, Dobruca Cumasından zuamadan Fethi Ağa: 150 nefer, Zihne Ayanı: 300 nefer, Usturumca Ayanı Aslan Bey: 100 nefer, Nevrokop Ayanı: 150 nefer, Samoka Eşrafı Sabık Nazır Mehmet Emin Ağa: 100 nefer, Demir Hisar Ayanı İsmail Bey: 200 nefer, İştip Eşrafı Nazır – zade Küçük Ağa: 150 nefer, İvranya Ayanı: 100 nefer, Kalkandelen Ayanı Mirmiran Recep Usta: 500 nefer, Manastır Atanı şatır-zade Selim Ağa: 200 nefer, Naslıç Ayanları Ebubekir ve Ali Bey: 200 nefer, Ohri Eşrafı hala Narde Voyvodası İsmail Bey: 300 nefer, Kesriye Ayanı Ömer Ağa-zade Ahmet Bey: 150 nefer, Tırhala Ayanı Kapıcıbaşı Halil Ağa ve Mehmet Ağa: 300 nefer, Alasonya Eşrafı Hasan Ağa-zade Emin Ağa ve Ahmet Ağa: 200 nefer, Köprülü Ayanı Ali Ağa: 100 nefer, Selanik Eşrafından şerif-zade Yusuf Bey: 200 nefer, Üsküb Ayanı Murtaza Ağa: 100 nefer, Selanik Eşrafından Hazinedar-zade Mustafa: 200 nefer, Tobrak Ayanı Mehmet Ağa: 100 nefer, Filibe Ayanı Çelebi: 300 nefer, şehirköy Voyvodası Bekir Ağa: 150 nefer, Filibe Eşrafından Abdurrahman Bey-zade Hasan Bey: 150 nefer, Leskofca Ayanı Latif Ağa: 100 nefer, Kıratova Ayanı Sadık Ağa: 200 nefer, Serfice Ayanları Emin Ağa ve Ali Ağa: 100 nefer, Çırpan Ayanı Hacı Mehmet Ağa: 150 nefer⁴⁹.

⁴⁵ Pazvantoğlu Osman'ın isyan etmesinden dolayı Eflak voyvodası tarafından gönderilen emr-i şerifte kapı kethüdarlarına Vidin Kalesi'nin Osmanlı Devleti memurlarınca kuşatıldığı ve dikkat etmeleri gerektiği bildirilmiştir. Bk. B.O.A., TS.MA., Dosya No: 746, Gömlek No: 52.

⁴⁶ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet* 3, 1656.

⁴⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanlarından Tirsinikli İsmail, Yıllıkoğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, (İstanbul: Maarif Matbaası, 1942) 11.

⁴⁸ Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyenları*, 54.

⁴⁹ Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyenları*, 55.

Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)

Küçük Hüseyin Paşa'nın emrinde olan bu ayanların bazılarının başarılı ve azimli çalışmaları ile Pazvantoğlu Osman ve adamları zor durumda bırakılmıştır⁵⁰. 1798 yılının İlkbaharında seksen bin kişilik bir kuvvetle Osmanlı ordusu Vidin'e hareket etmiştir. Bu sırada Çirmen mutasarrıfı Hüseyin Paşa'ya gönderilen hükümde Pazvantoğlu Osman'ın Tırnova ve çevresindeki bölgelerde bulunan halka zulmettiği anlaşılmış; bunun üzerine Pazvantoğlu'nun yok edilmesi emredilmiştir⁵¹. Gittikçe zor durumda kalan Pazvantoğlu Osman, Küçük Hüseyin Paşa'dan affedilmesini istemiştir. Ancak ona güvenilmediğinden bu talebi kabul edilmemiş, Vidin'in kuşatılmasına devam edilmiştir. Küçük Hüseyin Paşa ve birlikleri Pazvantoğlu Osman'ı ortadan kaldırmak için Vidin kalesini topa tutmuştur. Bir taraftan yiyecek, top ve cephanе sıkıntısının yaşanması diğer taraftan da Fransa'nın Mısır'ı istila etme hareketi, Tepedelenli Ali Paşa, Rumeli'deki diğer ayanların Pazvantoğlun'dan sonra sıranın kendilerine geleceğinden korkmaları ve Hüseyin Paşa'nın başarılı olmasını istememeleri Vidin Kuşatmasının uzamasına neden olmuştur⁵². Küçük Hüseyin Paşa devlete göndermiş olduğu yazıda kışın yaklaşması nedeniyle metrislerde kalamayacaklarını, eşkıyaların metrislerini zapt ettiklerini, savaşta Silistre Valisi Kürt Osman Paşa'nın şehit edildiğini, Alo Paşa'nın itaat etmeyip Pazvantoğlu Osman'ın yanında yer aldığını belirtmiştir. Mevcut durumun kötü olduğunu bilen III. Selim yine de Pazvantoğlu ile mücadelenin devam edilmesi gerektiğini bildirmiştir⁵³. Kuşatmanın devam edeceğini düşünen Küçük Hüseyin Paşa bunun üzerine devletten askeri destek istemiştir. Ancak Mısır, Fransızlar tarafından işgal edildiği için devlet Hüseyin Paşa'ya bu konuda yardımcı olamamıştır⁵⁴. Bütün bu gelişmeler sonucunda büyük bir ordu ile Vidin kuşatılmak istenmiş; ancak 1798'e kadar devam eden kuşatmadan sonuç alınamamış, başarısızlıkla ve hezimetle sonuçlanmıştır. Küçük Hüseyin Paşa'nın emri altında olan Ali Paşa'nın ihanet etmesi üzerine devletin ordusu dağılmıştır⁵⁵. Pazvantoğlu Osman'ın Osmanlı güçlerine şiddetle karşı koyması ve başarılı olması yanında dış sorunların ortaya

⁵⁰ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet* 6, 251-253.

⁵¹ Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyanları*, 51.

⁵² Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyanları*, 56.

⁵³ Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyanları*, 56.

⁵⁴ Eren, "Pazvantoğlu Osman", 534.

⁵⁵ Enver Ziya Karal, *Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1942), 120-121.

çıkması devleti zor durumda bırakmıştır. Böylelikle Pazvantoğlu sorunu czlmemiş devlet dış sorunlarla uğraşmak zorunda kalmıřtır⁵⁶.

Osmanlı Devlet’inde görülen olumsuz gelişmeler Pazvantoğlu Osman’ın işine yaramış, Kk Hüseyin Paşa aracılığıyla öncelikle kapıcıbaşılık rütbesi verilen Pazvantoğlu, iki yıl aradan sonra vezaret rütbesiyle Vidin muhafızlığına getirilmiştir. Gücü ve şöhreti daha da artmasına rağmen Pazvantoğlu Osman durumdan memnun kalmayarak 1800’de Balkanlarda dağlı eşkıyaların cıkardığı ayaklanmaya destek vermiştir. Bununla yetinmeyerek Vidin’den Karadeniz’e kadar olan yerleri yeniden ele geçirme düşüncesiyle Kırım Hanı Mehmet Giray ile anlaşma yoluna gitmiştir. Bu şekilde tekrar isyan hareketlerine girişince elindeki vezirlik rütbesi geri alınmıştır. Bu sırada Rumeli valiliğine atanan Gürcü Osman Paşa’dan kendisinin idam edilmesi istendiğinden haberdar olan Pazvantoğlu, Eflak’a kuvvetler cıkarak, adamlarından Hasan ve İbrahim Bükreş’i tehdit etmeye başlamışlardır. Bir yandan da Belgrad’ta isyan eden yamaklara yardım etmiştir. Bu ayaklanmayı bastıramayacağını anlayan devlet, Eflak’tan askerini geri cekerse Osman’ın vezaretinin tekrar verileceğini bildirmiştir. Nitekim Eflak’taki askerini geri ceken Osman’a 1802 yılında vezareti geri verilmiştir. Bu durumdan memnun kalan Pazvantoğlu, dağlı eşkıyaları hareketlendirmekten vazgeçmiş ve Vidin’deki işlerinden başka bir şeye karışmamıştır. Onun bu tarafsız hali üzerine devlet, 1804’te Vidin ve Niğbolu sancaklarını Pazvantoğlu Osman’a vermiřtir⁵⁷.

Bundan sonraki dönemlerde Pazvantoğlu Osman, devlet lehine calışmalar yaparak Vidin başta olmak üzere bölgede önemli imar faaliyetlerinde bulunmuştur. Vergi konusunda halka destek olmuş, halkın ödeyemediği vergiyi eksiksiz olarak tamamlayarak devlete ödemiştir. 1804 yılında başlayan Sırp İsyenlerinin bastırılmasıyla vazifelendirilen Pazvantoğlu, bu toprakları Sırp asilerine karşı korumuştur. 1806 yılında Osmanlı-Rus Savaşlarının başlaması zerine Ruslara karşı devletini savunmak için hazırlanmıştır. Ancak devlete yönelik hizmetlerini arttıracağı bir dönemde, 5 şubat 1807 tarihinde Vidin’deki konağında vefat etmiřtir⁵⁸.

⁵⁶ zkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyenleri*, 58-59.

⁵⁷ Eren, “Pazvantoğlu Osman”, 534-535.

⁵⁸ Eren, “Pazvantoğlu Osman”, 535.

SONUÇ

17. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerdeki güçlü yönetim anlayışı artık zayıflamaya ve dağılmaya başlamıştır. Devletin içerisine girdiği bu buhranlı durum merkezi yönetim ile ilgili birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. İkamet ettikleri yerlerde söz sahibi olan insanlar devletin bu durumundan faydalanarak güç gösterilerinde bulunmuşlardır. Tarihte ayan olarak bilinen bu kişilerin bir kısmının menfaatleri uğruna siyasi ve ekonomik güçlerini kullanarak devlete karşı geldikleri görülmüştür. Çalışmanın konusu olan Pazvantoğlu Osman'ın da Osmanlı Devleti'nin bunalımlı olduğu bir dönemde ortaya çıktığı, devleti uzun süre meşgul eden ve zor durumda bırakan ayanlardan olduğu anlaşılmıştır.

Pazvantoğlu Osman, Vidin'de uzun süre yaşayan tanınmış bir ailenin bireylerindedir. Babasının devlet ile girmiş oldukları anlaşmazlık yüzünden idam edilmesi üzerine intikam almak isteyen Pazvantoğlu Osman, Vidin ve çevresinde bir güç oluşturarak devlete karşı asi bir tutum takınmıştır. Bundan sonra Pazvantoğlu'nun eşkıyalar ile birlikte hareket ederek isyan girişiminde bulunduğu görülmüştür. Pazvantoğlu Osman'ın bu hareketleri devletin huzurunu bozunca dönemin padişahı III. Selim bunu önlemek için bazı devlet adamlarını vazifelendirmiştir. Ancak bunlar isyanı bastırma konusunda başarı gösterememişlerdir. Bunun üzerine devlet, isyanı bastıramayınca Pazvantoğlunu affederek çözüm yolunu bulmuştur. Devletin Pazvantoğlu Osman'ı affettiği gibi ona vezirlik makamı da verdiği görülmüştür. Bu sayede daha da güçlenen Pazvantoğlu halinden memnun kalmayıp eşkıyalarla tekrar birlik içerisinde hareket etmeye çalışmıştır. Yeniden isyan hareketine başlaması üzerine vezirlik rütbesi elinden alınmıştır. İsyanı bu defa da bastıramayan devlet, Eflak'tan askerini çekmek şartıyla Osman'ın vezirlik rütbesini vereceğini ve affedeceğini bildirmiştir. Vezirlik rütbesi tekrar verilince Pazvantoğlu Osman, Eflak'taki kuvvetlerini geri çekmiş ve eşkıya ile birlikte hareket etmekten vazgeçmiştir.

Devlete karşı üç defa isyan eden Pazvantoğlu Osman'ın üçüncü isyanından sonra affedildiği, vezirlik rütbesiyle artık devletin yanında yer aldığı anlaşılmıştır. Vidin şehrini imar bakımından geliştirmiştir. Göstermiş olduğu gayreti ve başarılı çalışmalarıyla devlet için önemli hizmetlerde bulunmuştur. Ancak bu daha fazla uzun sürmemiş, Pazvantoğlu Osman 1807 yılında vefat etmiştir. Hatta Vidin şehrinde babası adına yaptırmış olduğu Pazvantoğlu Osman Paşa Camii ve annesi adına yaptırmış olduğu Pazvantoğlu Osman Paşa Kütüphanesi ile günümüze kadar adını devam ettirmiştir.

KAYNAKÇA

A. Arşivler

1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (B.O.A)

B.O.A., AE.SMST.IV., Dosya No: 28, Gömlek No: 1911.

B.O.A., AE.SSLM.III., Dosya No: 344, Gömlek No: 19809.

B.O.A., AE.SSLM.III., Dosya No: 360, Gömlek No: 20638.

B.O.A., TS.MA, Dosya No: 746, Gömlek No: 52.

B. Telif ve Tetkik Eserler

Ahmet Cevdet Paşa. *Tarih-i Cevdet 3,4,6*. Çev. Dündar Günay. İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1974.

Akşin, Sina. *Osmanlı Devleti 1600-1908 (Türkiye Tarihi) 3*. İstanbul: Cem Yayınevi, 2000.

Beydilli, Kemal. "Pazvantoğlu Osman". *DİA*, 34, Ankara, (2007): 208-210.

Demirci, H. Aliyar. *İkinci Meşrutiyet'te Âyan Meclisi (1908-1912)*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi, 2013.

Emecen, Feridun. "Yamak". *DİA*, 43, Ankara, (2013): 310-311

Eren, Ahmet Cevat. "Pazvantoğlu Osman". *İslam Ansiklopedisi*, 9, İstanbul, (1964): 532-535.

Genç, Mehmet. *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2003.

Hezarfen, Ahmet. *Rumeli ve Anadolu Âyan ve Eşkıyası-2 Osmanlı Arşiv Belgeleri*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2004.

İnalcık, Halil. *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1996.

Karal, Enver Ziya. *Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1942.

Karataş, Hicran. "Bir Sözlü Tarih Metni Olarak Pazvantoğlu Türküsü". *Milli Folklor*, 92, (2011): 131-142.

Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)

Karpat, H. Kemal. *Osmanlı Modernleşmesi Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus*. Çev. Akile Zorlu Durukan-Kaan Durukan. Ankara: İmge Kitabevi, 2002.

Kayapınar, Ayşe. "Ortaçağ ve Osmanlı Döneminde Vidin". *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 1/1, (2015): 67-114.

Kiel, Machiel. "Şumnu". *DİA*, 39, Ankara, (2010): 227-230.

Kiel, Machiel. "Vidin". *DİA*, 43, Ankara, (2013): 103-106.

Mert, Özcan. "Osmanlı Devleti Tarihinde Âyânlık Dönemi". *Osmanlı* 6, Ed. Güler Eren, 174-180. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999.

Mert, Özcan. "Keşan Âyânlığına ve Kocabaşılığına Giriş". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 42, İstanbul, (2005): 159-175.

Nagata, Yuzo. *Tarihte Âyânlık (Kara Osmanoğulları Üzerinde Bir İnceleme)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.

Özdemir, Nagehan Üstündağ. "Ayanlık Kurumunun Gelişimi ve Anadolu ile Balkan Coğrafyasındaki Farklılıkları Üzerine Bir Değerlendirme". *Current Research in Social Sciences*, 4/ 1, (2018): 29-38.

Özkaya, Yücel. *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyancıları*. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., 1983.

Özkaya, Yücel. (1999). "Merkezi Devlet Yapısının Zayıflaması Sonuçları: Ayanlık Sistemi ve Büyük Hanedanlıklar". *Osmanlı* 6, Ed. Güler Eren, 165-173. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999.

Selçuk, Hava. "Vidin'de Toplumsal Hayat: 13. Numaralı Şeri'yye Siciline Göre (1698-1699)". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/4, (2012): 27-46.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Meşhur Rumeli Ayanlarından Tirsinikli İsmail, Yıllıkoğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*. İstanbul: Maarif Matbaası, 1942.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi* 4. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi* 1. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.

EKLER

Ek. 1

Pazvantoğlu Osman Paşa Camii (www.wikiwand.com.tr)

Ek. 2

Pazvantoğlu Osman Paşa Kütüphanesi (www.wikiwand.com.tr)

Ek. 3

Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman (Kemal Beydilli, "Pazvantoğlu Osman", *DİA*, 34, Ankara, (2007): 209.